

УДК 378.147:005.332.4

DOI: 10.12958/2227-2844-2020-2(333)-1-47-53

Безбородих Світлана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса

Шевченка», м. Старобільськ, Україна.

lanalnu10@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4908-9072>

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Поняття «конкурентоспроможність» належить до числа найменш розроблених як у філософській, психологічній, педагогічній, економічній літературі. Зауважимо, що термін «конкурентоспроможність» як наукове поняття з'явився у вітчизняній педагогічній науці наприкінці ХХ століття.

Аналіз наукової літератури показує, що проблема формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців переважно розглядається в галузі економіки, менеджменту й виробництва і постає як інтегральна якість розвитку ринкових відносин і важливий чинник управління персоналом в умовах ринку. Вивчення проблеми відбувається в напрямку: теоретичного обґрунтування сутності поняття конкурентоспроможності, його структури, окремих видів прояву (Г. Азоєв, М. Портер, А. Сміт, П. Хейне, А. Юданов та ін.); з'ясування економічного контексту феномену конкурентоспроможності (Д. Богиня, С. Брю, Л. Лісогор, К. Макконнелл, М. Портер, П. Пуцентейло, Р. Фатхутдінов, Ф. Хайек та ін.); дослідження питань конкурентоспроможності у сфері соціально-трудових відносин (С. Бандура, Д. Богиня, В. Євсєєв, Л. Лісогор, Д. Лук'яненко, В. Петюх, О. Шилець, Г. Щокін та ін.). Для галузі психолого-педагогічного знання поняття «конкурентоспроможність» є таким, що на разі опановується.

На нашу думку, конкурентоспроможність є багатовекторною, поліфонічною, інтегративною соціально детермінованою характеристикою спеціаліста, розвиток якої зумовлений зовнішніми чинниками (тенденції розвитку ринку праці, конкретна соціокультурна ситуація, менталітет) і внутрішніми умовами (ієрархія потреб, ціннісні орієнтації, поведінкові стратегії, професійні компетенції та особистісний потенціал); конкурентоспроможний педагог – це людина, яка, завдяки особистісним і професійним якостям, здатна вистояти і перемогти в конкурентних відносинах на ринку освітніх послуг (Безбородих, 2016, с. 51).

Пріоритетним для нашого дослідження, є пошук умов і створення відповідної технології формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів.

Тому **метою** нашої статті є наукове обґрунтування змісту технології формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів.

Для досягнення мети будемо триматися наступної логіки: спочатку обґрунтуємо базове поняття досліджуваного феномену – «педагогічна технологія», а потім представимо *теоретичну модель технології формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів*.

Доведено, що *технологія* (від грецького *technē* – мистецтво, майстерність, уміння + *logos* – учіння) – система знань про способи та засоби якісного перетворення об'єкта (Технология социальной работы, 2000, с. 6).

Узагальнене поняття «технологія» має три основних аспекти: 1) науковий – теоретичне вирішення конкретної проблеми, яке ґрунтується на досягненнях психолого-педагогічної теорії і практики; 2) формально-описовий – це модель, описання цілей, змісту, методів і засобів, алгоритмів дій, які використовуються для досягнення запланованих результатів; 3) процесуально-дієвий – безпосередньо процес здійснення, послідовність і порядок функціонування всіх його компонентів, у тому числі суб'єктів і об'єктів діяльності в реальній практиці.

Існує багато підходів до визначення терміну «педагогічна (освітня) технологія»: інструментальний, процесуальний, особистісний, системний (Лихачов, 2010, с. 168). Більшість дослідників розглядають технологію з точки зору системного підходу як системну сукупність засобів і методів, установок, що використовуються для досягнення педагогічних цілей (В. Безпалько, М. Кларін, Б. Лихачов.). Так, Б. Лихачов визначає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу (Лихачов, 2010). За думкою І. Волкова, педагогічна технологія – це опис процесу досягнення планованих результатів навчання (Волков, 1990). Г. Селевко вважає, що педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічних цілей (Селевко, 1998).

Педагогічна технологія має мету (утворення умов для успішного саморозвитку та самореалізації особистості) та педагогічний зміст (напрями, форми, методи, засоби) вирішення проблеми (Соціальна педагогіка, 2006, с. 147–152). Звісно, що педагогічний зміст, форми, методи і засоби ґрунтуються на психологічних засадах.

Проведений аналіз змісту поняття «конкурентоспроможність» й структури останньої як важливої професійно-особистісної якості

педагога, а також – визначення умов формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів (Безбородих, 2016) дозволили нам виробити технологію й алгоритм впровадження педагогічних умов у процесі їх професійної підготовки упродовж усього терміну навчання

Технологію формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів ми знайшли можливим подати за *трьома етапами*. Розкриємо кожен з цих етапів.

Перший етап формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів – інформаційно-усвідомлювальний (вихідний) – охоплює I та II роки навчання. *Головна його функція* – мотиваційна й активізуюча. Він подається як етап вивчення дисциплін загальної фахової спрямованості. *Мета цього етапу* полягає в адаптації студентів до умов життя і навчання у закладу вищої освіти; формуванні спеціальних умінь і навичок розумової праці; формуванні стійкого інтересу і позитивної мотивації до педагогічної професії; оволодінні етичними знаннями, автоматизація первинних суспільно-педагогічних умінь у системі поза навчальної громадської роботи та педагогічної практики; виявленні інтересів і схильностей студентів, які свідчать про їх всебічний розвиток; усвідомленні студентами власної відповідальності за якісне й результативне виконання їх професійного обов'язку. *До супровідних педагогічних технологій*, що сприятимуть цьому процесу, віднесено акмеологічні, діалогові, проектні, рефлексивні технології, завдяки яким студенти мали змогу спробувати вирішати складні конфліктні ситуації, робити рефлексивний аналіз кожного морально-етичного випадку. *Методи та форми організації*: опитування, ранжування, проект, вправи із арсеналу психосинтезу, відео-лекція, особистісно зорієнтована лекція спрямована на формування конкурентоспроможності особистості майбутнього педагога тощо.

У ході педагогічної практики студенти мають можливість спостерігати за діяльністю педагогів, аналізувати ефективність її виконання. Це сприяє розвитку мотивації до оволодіння технологіями успішної взаємодії із різними суб'єктами майбутньої професійної діяльності й, таким чином, активізує процес формування у студентів конкурентоспроможності.

Другий етап формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів – операційно-процесуальний (основний) – відбувається на 3-ому році навчання. *Головна його функція* – інтегративна, організуюча. Другий етап характеризується поглибленим вивченням педагогічних дисциплін. *Мета етапу* – набуття знань концептуальних ідей на різних етапах історичного розвитку філософської думки; усвідомлення сутності, складових елементів феноменів «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможний педагог», «конкурентоспроможність педагогів»; опанування методів і прийомів діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування; основних теоретичних концепцій і напрямів

професійно-педагогічної діяльності, відповідної морально-етичним нормам. Серед супровідних технологій, які доцільно насамперед використовувати на цьому етапі, виділимо діалогові, ігрові, кейс-технології, портфоліо – як такі, що сприяють розвитку комунікативних, організаторських здібностей, рефлексії власної діяльності. *Методи та форми організації:* ігровий, кейс-метод, моделювання, дискусія, створення проблемних ситуацій, особистісно зорієнтована лекція, семінарське та практичне заняття.

Важливим на цьому етапі є проходження студентами виробничої практики, у ході якої вони мають можливість реалізувати набуті знання в практичній площині майбутньої професійної діяльності.

Результатом операційно-процесуального етапу є обізнаність з розвитку конкурентоспроможності – як з погляду наукового знання, так і з погляду практичної професійно-педагогічної діяльності.

Третій етап – репродуктивно-творчий – 4-ий рік навчання.

Головна функція етапу – діагностична, корекційна, прогностична. Мета етапу: систематизація вже набутих знань, умінь, навичок взаємодії; поглиблення творчої підготовки фахівця; шліфування його професійної готовності; завершення процесу вивчення здібностей і схильностей студентів до пошукової діяльності; корекція особистісних якостей з використанням творчого підходу. *Супровідні технології* формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів на цьому етапі – акмеологічні, рефлексивні, герменевтичні, що зумовлюють вияв особистісних якостей, продукування комунікативних, організаторських, рефлексивних здібностей у практичній площині професійно-педагогічної діяльності. *Методи та прийоми* формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів на цьому етапі – психолого-педагогічне сприйняття пошуково-творчій та дослідницькій діяльності, відеопрезентація, створення проблемних ситуацій тощо.

Оскільки метод і форма є взаємопов'язаними компонентами навчального процесу, а метод базується на обраних формах, відповідність одне одному є обов'язковою умовою їхнього використання. Очевидною вимогою до методів навчання є їх комплексне використання, гнучке варіювання різних навчальних завдань. Комплексність використання методів, прийомів навчання ми розглядаємо як складову суті педагогічної технології: «поєднання цілі, форм, методів, засобів, методик», «сукупність всіх засобів», «системне використання». Відповідно до цієї позиції ми пропонуємо комплексне використання різних форм, методів, засобів, прийомів у процесі формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів під час їх професійної підготовки.

Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити висновок, що запропонована технологія формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів є інноваційною, оскільки, по-перше, ґрунтується на розумінні «конкурентоспроможності» як міждисциплінарного поняття; по-друге, відповідає ознакам, що мають вирізняти моделі й системи

інноваційного класу (Докучаєва, 2005); по-третє, враховує принципи проектування інноваційного освітнього середовища (В. Докучаєва, О. Коберник), що виявляється у розроблених педагогічних умовах формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Перспективу подальших розвідок убачаємо в теоретичному обґрунтуванні форм і методів ефективної роботи щодо формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів.

Список використаної літератури

1. Безбородих С. М. Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Старобільськ: 2016. 272 с. **2. Технология** социальной работы: учебное пособие для студентов высш. учебных заведений; ред. И. Г. Зайнышев. М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2000. 240 с. **3. Лихачев Б. Т.** Педагогика: курс лекций: учеб. пособ. для студ., педагог., учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. М.: Юрайт-М, 2010. 647 с. **4. Волков И. П.** Цель одна – дорог много: проектирование процессов обучения: кн. для учителя: из опыта работы. М.: Просвещение, 1990. 159 с. **5. Селевко Г. К.** Сучасні освітні технології: навч. посібн. М.: Народна освіта, 1998. С. 14–15. **6. Соціальна педагогіка:** теорія і технології: підр.; ред. І. Д. Зверева. К.: Центр навч. л-ри, 2006. 316 с. **7. Докучаєва В. В.** Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2005. 304 с.

References

1. Bezborodikh, S. M. (2016). Formuvannya konkurentospromozhnosti majbutnikh pedagogiv u proczesi profesijnoyi pidgotovki [Formation of competitiveness of future teachers in the process of professional training]. *Candidate's thesis*. Starobilsk: Luhansk Taras Shevchenko National University [in Ukrainian]. **2. Zajnyshv, I. G.** (Eds.). (2000). Tekhnologiya social'noj raboty [Technology of social work]. M.: Gumanitarnyj izdatel'skij centr VLADOS [in Ukrainian]. **3. Likhachev, B. T.** (2010). Pedagogika: kurs lekczij [Pedagogy: a course of lectures]. M.: Yurajt-M [in Russian]. **4. Volkov, I. P.** (1990). Czel' odna – dorog mnogo: proektirovanie proccessov obucheniya [Goal One – Many Roads: Designing Learning Processes]. M.: Prosveshhenie [in Russian]. **5. Selevko, G. K.** (1998). Suchasni osvitni tekhnologiyi [Modern educational technologies]. M.: Narodna osvita [in Ukrainian]. **6. Zvierieva, I. D.** (Eds.). (2006). Sotsialna pedahohika: teoriia i tekhnolohii [Social pedagogy: theory and technology]. K.: Tsentrv navch. l-ry [in Ukrainian]. **7. Dokuchaieva, V. V.** (2005). Proektuvannia innovatsiinykh pedahohichnykh system u suchasnomu osvitnomu prostori [Designing innovative pedagogical systems in the modern educational space]. Luhansk: Alma-mater [in Ukrainian].

Безбородих С. М. Технологія формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена пошуком умов і створення відповідної технології формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів. Встановлено, що технологію формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів можливо подати за трьома етапами. Доведено, що запропонована технологія формування конкурентоспроможності у майбутніх педагогів є інноваційною, оскільки, по-перше, ґрунтується на розумінні «конкурентоспроможності» як міждисциплінарного поняття; по-друге, відповідає ознакам, що мають вирізнити моделі й системи інноваційного класу; по-третє, враховує принципи проектування інноваційного освітнього середовища, що виявляється у розроблених педагогічних умовах формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, технологія, педагогічна технологія, формування конкурентоспроможності, майбутні педагоги.

Безбородых С. Н. Технология формирования конкурентоспособности у будущих педагогов

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена поиском условий и создания соответствующей технологии формирования конкурентоспособности у будущих педагогов. Установлено, что технологию формирования конкурентоспособности у будущих педагогов возможно подать в три этапа. Доказано, что предложенная технология формирования конкурентоспособности у будущих педагогов является инновационной, поскольку, во-первых, основывается на понимании «конкурентоспособности» как междисциплинарного понятия; во-вторых, соответствует признакам, которые выделяют модели и системы инновационного класса; в-третьих, учитывает принципы проектирования инновационной образовательной среды, которые проявляется в разработанных педагогических условиях формирования конкурентоспособности будущих педагогов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, технология, педагогическая технология, формирование конкурентоспособности, будущие педагоги.

Bezborodykh S. Technology of Formation of Competitiveness of Future Teachers

The relevance of the material set out in the article, due to the search for conditions and the creation of appropriate technology for the formation of competitiveness of future teachers. It is established that the technology of formation of competitiveness of future teachers can be submitted in three stages. The first stage of formation of competitiveness of future teachers is information and awareness. The second stage of formation of competitiveness

of future teachers is operational and procedural (basic). The third stage is reproductive and creative.

It is proved that the proposed technology of formation of competitiveness of future teachers is innovative, because, it is based on the understanding of «competitiveness» as an interdisciplinary concept; it corresponds to the features that distinguish models and systems of the innovation class; it takes into account the principles of designing an innovative educational environment, which is manifested in the developed pedagogical conditions for the formation of competitiveness of future teachers.

Key words: competitiveness, technology, pedagogical technology, competitiveness formation, future teachers.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2020 р.

Прийнято до друку 01.03.2020 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С. В.